
Buitenland

Het immigratiedebat; twee opinies

door Bente Becker

Liberalen staan voor de vrijheid en gelijkwaardigheid van alle mensen, maar dat betekent niet dat er een wereld zonder grenzen zou moeten zijn. Geen grenzen zou immers betekenen dat we Nederland in zijn huidige vorm opheffen. Dat willen we niet. Daarom vinden we het belangrijk om controle te houden over wie ons land binnenkomt en wie hier al dan niet mag blijven. Met afsluiten of 'achter de dijken terugtrekken', zoals voorstanders van een ruimhartig migratiebeleid dan al gauw roepen heeft dat niets te maken, en met intolerantie, een gebrek aan gastvrijheid of een principiële weerzin tegen 'diversiteit' evenmin. Liberalen zijn en blijven voorstanders van de open samenleving. Juist door grenzen te stellen, kun-

nen we openstaan voor vreemdelingen die echt recht hebben op bescherming of voor mensen die met hun talenten een bijdrage aan de welvaart van Nederland leveren.

De Nederlandse grens is geen muur, zoals sommigen lijken te denken, maar reguleert wie er gaan en wie er komen. Controle is een normaal recht van iedere soevereine staat. Geografisch gezien omlijnt de grens de natie Nederland met zijn geschiedenis, instituties, cultuur, landschap, economie, verzorgingsstaat en natuurlijk zijn burgers die belasting betalen en kiesrecht hebben. Voor hen is de staat in de eerste plaats verantwoordelijk. Op de staat rust geen verplichting om de belangen van migranten even zwaar te we-

---

gen als die van de bestaande inwoners, zoals de Britse hoogleraar Politieke Theorie David Miller schrijft in *Strangers in Our Midst*.

Wie zich de migratiecrisis van 2015 voor de geest haalt weet hoeveel druk daarmee op Europese staten en ook de Nederlandse staat en samenleving kwam. Wie de huidige situatie aan de Turks-Griekse grens ziet en zich realiseert dat bijna 40 procent van de Sub-Saharaanse bevolking en meer dan 20 procent van die van het Midden-Oosten en Noord-Afrika wil emigreren, weet ook dat er nog veel meer migratiestromen op gang zullen komen. Wij gaan dan ook niet mee in een op Immanuel Kant gebaseerd kosmopolitisme waarbij alle mensen 'wereldburger' zouden moeten zijn, grenzen niet meer bestaan en iedereen zich vrijelijk zou moeten kunnen vestigen waar hij of zij wil, onder het motto 'de aarde is van iedereen'.

Dit ideaal van een grenzeloze wereld wordt vaak gekoppeld aan vergaande ideeën over mondiale 'rechtvaardigheid'. Zo zouden 'gastvrijheid' en 'open grenzen' helpen om armoede en ongelijkheid in de wereld op te lossen. Pro-migratie-activisten schromen niet om de komst van grote groepen Afrikanen en Aziaten als een soort '*Wiedergutmachung*' te presenteren voor kolonialisme en uitbuiting door het Westen, of als een manier om het door hen verfoeide kapitalistische systeem omver te werpen. Zoals we hebben gezien bij het illegaal aan land brengen van migranten vanaf boten op de Middellandse Zee, maar ook bij een actie als 'We Gaan Ze Halen', zijn deze activis-

ten bereid de daad bij het woord te voegen. Dat mag heel gastvrij lijken, maar is dan wel particuliere naastenliefde op kosten van de gemeenschap. Bovendien wordt migranten zo ten onrechte hoop op een legaal verblijf in Nederland gegeven en wakker je ook nog eens een *braindrain* aan uit landen die het toch al moeilijk hebben. En als ergste van alles houdt het een systeem in stand van mensensmokkelaars die munt slaan uit mensen die met gevaar voor eigen leven of dat van hun kinderen een beter bestaan nastreven. Daar sta je dan met je goede geweten.

Wij willen, samen met andere landen, aan onze morele plicht voldoen om mensen in nood waar mogelijk te helpen. Daar heeft Nederland onder meer het VN-Vluchtelingenverdrag voor getekend. Dat wil niet zeggen dat iedereen die zich in Nederland meldt hier kan blijven - er bestaat immers niet zoiets als een recht op immigratie -, maar wel dat iedereen die op de vlucht is voor oorlog en geweld recht heeft op veilige opvang. Dat hoeft niet in Nederland te zijn. Migratie naar Nederland is immers lang niet altijd de beste oplossing om aan vervolging of andere schendingen van mensenrechten te ontkomen. In de meeste gevallen zijn vluchtelingen al voldoende gesteund met opvang in de regio. Daarom pleit de VVD al enige tijd voor het verruimen van de mogelijkheden daartoe in bijvoorbeeld Noord-Afrika, met Nederlandse en EU-hulp. Daarmee kun je, zo beargumenteert Miller, zelfs veel meer mensen helpen tegen een fractie van de kosten die opvang in Nederland met zich mee zouden brengen.

De Franse filosoof Régis Debray constateert in zijn *Eloge des frontières* terecht dat het zonder grens onmogelijk is om gastvrij te zijn. Dan zou je als land immers het risico lopen overspoeld te worden door (arme) nieuwkomers met alle gevolgen voor de economie, ons sociale systeem, de gezondheidszorg, de woningmarkt en het verkeer van dien – nu al zien we spanningen op deze terreinen. Ook zou daarmee tussen de staat en zijn burgers het ‘sociale contract’ – dat inhoudt dat in ruil voor het afdragen van belastingen en de mogelijkheid om deel te nemen aan vrije verkiezingen de staat voor de belangen van deze burgers, zoals veiligheid, onderwijs, pensioenen, instaat – wordt gebroken. De Amerikaanse politicoloog Robert Putnam wijst er bovendien op dat grootschalige immigratie vanuit andere culturen het maatschappelijk vertrouwen schaadt en dat groepen tegenover elkaar kunnen komen te staan als gevolg van de vorming van getto's en het verlies van nationale identiteit.

Een ongecontroleerde instroom zou in het ergste geval dus het einde kunnen betekenen van onze democratische instituties en onze cultuur, en daarmee van Nederland zoals we dat nu kennen. Juist vanwege dit beperkte absorptievermogen van onze samenleving moeten we grenzen stellen. Er is en blijft wat mij betreft een juridisch én moreel onderscheid tussen vluchtelingen en immigranten. Maar ook vluchtelingen zijn niet per definitie welkom in Nederland als ze dichterbij huis ook een veilig onderkomen kunnen vinden. We zijn het als politiek aan onze burgers verschuldigd controle uit te oefenen over de in- en uitstroom van mensen, juist om de open samenleving te beschermen. Dit laatste is door Paul Scheffer mooi verwoord als 'de vrijheid van de grens' – en daar zal ik als politicus altijd voor blijven strijden!

Bente Becker is Kamerlid voor de VVD Tweede Kamerfractie en woordvoerder op het terrein van asiel/migratie, en inburgering en integratie.

Foto: Jazzmany

---

door Martin van Hees

Liberalen hebben een wat dubbele houding als het gaat om grenzen. De kernwaarde van het liberalisme, vrijheid, is zelf een grens. Het bakent het gebied af dat anderen zonder onze toestemming niet mogen betreden en beschermt ons daarmee tegen agressie, geweld willekeur, bemoeizucht, groepsdruk, en de tirannie van de meerderheid. Onvrij zijn betekent niet zelf invulling kunnen geven aan je leven, anderen bepalen hoe we ons leven moeten leiden. Een positieve versie van het argument bracht John Stuart Mill naar voren in *On Liberty*. Vrijheid, aldus Mill, betekent de mogelijkheid nieuwe dingen te proberen, andere levensstijlen te verkennen, en onze talenten te ontwikkelen. Maar dat betekent dat vrijheid niet alleen een grens is, maar ons ook in staat stelt grenzen te overstijgen: individuele ontplooiing als overwinning op sociale conventie, bemoeizucht, gemakzucht of angst voor het onbekende. Vrijheid is een grens die ons beschermt maar ze leidt ook tot het verleggen of zelfs opheffen van grenzen.

Abstracte reflecties op de grondslagen van het liberalisme of de paradoxen van het vrijheidsbegrip zijn misschien nuttig voor in de studeerkamer of bij de open haard in Rommeldam maar lijken minder behulpzaam als het gaat om de concrete vraagstukken waar we voor staan in de politiek van alledag. Wanneer we nu spreken over grenzen denken we toch aan andere zaken: de rol van de EU, de houdbaarheid van de buitengrenzen, overvolle vluchtelingenkampen, afspraken met Turkije, de positie van alleenstaande minderjarige asielzo-

kers (“ama’s”: een van de meest treurigstemmende afkortingen in het beleidsjargon), en schrijnende situaties in Griekenland. Welk perspectief kan een bezinning op de uitgangspunten van het liberalisme hierbij bieden?

De complexiteit, hectiek en urgentie van de dagelijkse politiek kan ons het zicht op vanzelfsprekendheden ontnemen en juist daarom is het goed om stil te staan bij uitgangspunten. Als het gaat om het economisch verkeer is het duidelijk: liberalen zijn principieel voorstander van de opheffing van handelsbeperkingen, douaneheffingen, importquota, reisrestricties en vestigingsvoorwaarden. De wenselijkheid van het openen van grenzen betreft echter niet alleen het vrije verkeer van goederen, diensten en kapitaal maar óók het vrije verkeer van personen. De vrijheid van individuen om zelf invulling aan hun leven te geven, en het belang daarvan, is onafhankelijk van iemands afkomst, cultuur, geloof of seksuele voorkeur. Er staat geen muur om een open samenleving.

Maar kunnen we als samenleving dan niet zelf beslissen wie we wel of niet toelaten? Moet iedereen altijd welkom worden geheten? Kan iedereen zomaar lid worden? De vragen suggereren dat de samenleving een tennisvereniging is die via ballotage kan bepalen wie wel en wie niet mag meedoen. Of dat inderdaad zo is, is zeer de vraag (waarom zijn *wij* dan nooit geballoteerd, of wat als ik niet *wil* tennissen?). Lastige vragen over de betekenis en reikwijdte van onze nationale soevereiniteit kunnen we echter vermijden. Immers, ook als we de samenleving inderdaad als een

vereniging zien die nieuwe leden naar eigen inzicht *mag* weigeren, rijst de vraag of ze dat ook *moet* doen. Dat is de vraag waar het in het migratiedebat om gaat. Voor de liberale deelnemers aan dat debat zou de open samenleving het richtsnoer moeten zijn.

Een discussie over de betekenis van de open samenleving gaat over meer dan de vraag of slagbomen omhoog moeten staan of niet. Als bijvoorbeeld, zoals tegenstanders stellen, het verder openen van grenzen onze sociale voorzieningen onder druk zetten, is dat een reden om na te denken over aanpassingen van die voorzieningen. Dat we economische of politieke vluchtelingen niet toelaten omdat we anders de hypotheekrenteaftrek of kinderbijslag niet meer kunnen veroorloven, is een argument waarvan de morele kracht op zijn zachtst gezegd discutabel is. Of, in de internationale context, als een groep van landen

via subsidies voor zichzelf een meer gunstige positie op de wereldmarkt creëert, versterkt het daarmee mondiale ongelijkheden en draagt daardoor bij aan migratiedruk. De EU heeft grote stappen gezet in de hervorming van haar landbouwbeleid maar een afbouw van de inkomenssteun voor Europese boeren en verdere deregulering is een noodzakelijk onderdeel van een liberaal migratiebeleid.

Wat als de samenleving door het verder openen van grenzen zou veranderen in een gemeenschap waarin liberale normen niet meer worden gerespecteerd? Hebben we dan niet met een beroep op het liberalisme juist het einde van het liberalisme ingeluid? We hoeven de apocalyptische retoriek niet over te nemen om dit als belangrijke vragen te zien waar we een antwoord op moeten geven. Kennis en besef van de kernwaarden van de democratische rechtsstaat vormen

---

een belangrijk element van het Nederlandse inburgeringsbeleid. Het is altijd goed om na te denken over hoe we de rechtsstaat verder kunnen beschermen, maar we moeten niet doen alsof het een bouwvaldig huis is dat bij een beetje wind instort.

Hoe overtrokken het ook mag zijn, de vrees voor de ondergang van de beschaving wijst op wat misschien wel de belangrijkste belemmering is voor een liberalisering van het migratiebeleid: de nogal beperkte electorale aantrekkingskracht ervan. Het ‘*Wir schaffen das*’ van Angela Merkel leidde het verlies in van de CDU en de opkomst van de AfD bij de Bondsdagverkiezingen van 2017. Populisten als Donald Trump en Viktor Orbán spinnen garen bij het verzet tegen politieke en economische liberalisering, en gegeven de identiteitspolitiek van de PVV en het FvD vormt een liberale wending van het migratiebeleid een politiek risico.

Voor liberalen is het conservatief-populisme een serieuze bedreiging en de suggestie van een terugkeer naar de multiculturele samenleving zou electorale zelfmoord betekenen. Het is hier niet de plek om te onderzoeken wat het beste antwoord op het populisme is. Een pleidooi voor het verder openen van grenzen is echter niet hetzelfde als pleiten voor een multiculturele samenleving waarin sociale, culturele of religieuze minderheden actief door de staat worden ondersteund. Ook hier geldt dat we bereid moeten zijn bestaande voorzieningen en arrangementen, bijvoorbeeld omtrent het bijzonder onderwijs, ter discussie te stellen. Of dat het electorale ri-

sico wegneemt is niet duidelijk, maar het is overtuigender dan een strategie waarin de kern van de eigen overtuiging niet helder is.

We weten nog niet hoe de post-corona wereld er politiek uit gaat zien. Een virus dat de hele wereld in de houdgreep hield, hoeft niet perse te leiden tot meer sympathie voor het openen van grenzen. Maar, zoals de opname van Nederlandse patiënten in Duitse ziekenhuizen symboliseerde, het laat ook zien dat het overschrijden van grenzen ons kan helpen een oplossing te vinden voor onze problemen.

Liberalisme betekent het wegnemen van de belemmeringen die vrij verkeer van personen, goederen, diensten en kapitaal in de weg staan. Dat uitgangspunt betekent geen naïef idealisme, maar is verenigbaar met een houding van ‘principiële pragmatisme’. Het streven naar open grenzen en een ferme afwijzing van identiteitspolitiek is dan het uitgangspunt, maar wel in het volle besef dat we niet vanaf de tekentafel een nieuwe wereldorde aan het inrichten zijn. We zijn gebonden aan (nationale en internationale) afspraken, regelgeving en instituties en we kunnen daarom slechts kleine stappen zetten. Maar het is duidelijk in welke richting we ons moeten begeven.

Martin van Hees is als hoogleraar ethiek verbonden aan de Vrije Universiteit Amsterdam.